

שיעור ג: חיי ר' עקיבא (א)

Session #3: R. Akiva: A Life (pt. 1)

(1) סנהדרין פו ע"א

אמר ר' יוחנן סתם מתני' ר' מאיר סתם תוספתא ר' נחמיה סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי ר"ש

וכולהו אליבא דר"ע

(2) ספרי דברים פ"סקא שנו

ומשה בן מאה ועשרים שנה,

זה אחד מארבעה שמתו בן מאה ועשרים שנה ואלו הם משה והלל הזקן ורבן יוחנן בן זכאי ורבי עקיבה משה היה במצרים ארבעים שנה ובמדין ארבעים שנה ופירנס את ישראל ארבעים שנה הילל הזקן עלה מבבל בן ארבעים שנה ושימש חכמים ארבעים שנה ופירנס את ישראל ארבעים שנה רבן יוחנן בן זכאי עסק בפרגמטיא ארבעים שנה ושימש חכמים ארבעים שנה ופירנס את ישראל ארבעים שנה רבי עקיבה למד תורה בן ארבעים שנה ושימש את החכמים ארבעים שנה ופירנס את ישראל ארבעים שנה

Note the difficulty in the text – the 1st three follow the pattern of 40/40/40, but there is no account of the first 40 years of ר"ע's life and two accounts of the next 40...

But in ms. London – the final section reads:

R. Akiba studied Torah forty years

and attended upon the sages forty years

and led Israel for forty years.

And in a Geniza fragment (Nahum coll. ms Holon 242):

R. Akiba was "engaged with the world" (business?) forty years

and studied for forty years

and taught for forty years.

(3) תוספתא כתובות ד:ז

נושא אדם אשה על מנת שלא לזון על מנת שלא לפרנס ולא עוד אלא שפוסק עמה שתהא זנתו ומפרנסתו ומלמדתו תורה מעשה ביהושע בנו של ר' עקיבא שנשא אשה ופסק עמה על מנת שתהא זנתו ומפרנסתו ומלמדתו תורה היו שני בצרות עמדו וחלקו התחילה קובלת עליו לחכמים וכשבא לבית דין אמ' להם היא נאמנת עלי יתר מכל אדם אמרה להם ודיי כך התנה עמי אמרו לה חכמים אין כלום אחר הקיצה

(4) אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ו

דבר אחר הוי מתאבק בעפר רגליהם זה ר' אליעזר ושותין בצמא את דבריהם זה ר' עקיבא. מה היה תחלתו של ר' עקיבא. אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר אמר מי חקק אבן זו אמרו לו המים שתדיר נופלים עליה בכל יום אמרו לו עקיבא אי אתה קורא אבנים שחקומים. מיד היה רבי עקיבא דן ק"ו בעצמו מה רך פסל את הקשה דברי תורה שקשין כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם מיד חזר ללמוד תורה. **הלך הוא ובנו** וישבו אצל מלמדי תינוקות. א"ל רבי למדני תורה **אחז רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח**. כתב לו אלף בית ולמדה. אלף תיו ולמדה. תורת כהנים ולמדה. היה לומד והולך עד שלמד כל התורה כולה. הלך וישב [לו] לפני רבי אליעזר ולפני רבי יהושע אמר להם רבותי פתחו לי טעם משנה. כיון שאמרו לו הלכה אחת הלך וישב לו בינו לבין עצמו אמר אלף זו למה נכתבה. בית זו למה נכתבה. דבר זה למה נאמר. חזר ושאלן והעמידן בדברים: רבי שמעון בן אלעזר אומר אמשול לך משל. למה הדבר דומה לסתת שהיה מסתת בהרים פעם אחת נטל קרדומו בידו והלך וישב על ההר והיה מכה ממנו צרורות דקות ובאו בני אדם ואמרו לו מה אתה עושה. אמר להם הרי אני עוקרו ומטילו בתוך הירדן. אמרו לו אי אתה יכול לעקור את כל ההר. היה מסתת והולך עד שהגיע אצל סלע גדול נכנס תחתיו סתרו ועקרו והטילו אל הירדן וא"ל אין זה מקומך אלא מקום זה. כך עשה להם ר' עקיבא לר' אליעזר ולר' יהושע. אמר לו ר' טרפון עקיבא עליך הכתוב אומר מבכי נהדות חבש ותעלומה יוציא אור דברים המסותרים מבני אדם הוציאם ר' עקיבא לאורה: בכל יום ויום היה מביא חבילה של עצים חציה מוכר ומתפרנס וחציה מתקשט בה. עמדו עליו שכניו ואמרו לו עקיבא אבדתנו בעשן מכור אותן לנו וטול שמן בדמיהן ושנה לאור הנר. אמר להם הרבה ספוקים אני מסתפק בהן אחד שאני שונה בהן ואחד שאני מתחמם כנגדן ואחד שאני ישן בהם: עתיד רבי עקיבא לחייב את כל העניים בדין שאם אומרים להם מפני מה לא למדתם [תורה] והם אומרים מפני שעניים היינו. אומרים להם והלא רבי עקיבא עני ביותר ומדולדל היה. ואם אומרים מפני טפינו אומרים להם והלא רבי עקיבא היו לו בנים ובנות אלא אומרים להם מפני שזכתה **רחל** אשתו: בן ארבעים שנה הלך ללמוד תורה סוף שלש עשרה שנה לימד תורה ברבים. אמרו לא נפטר מן העולם עד שהיו לו שולחנות של כסף ושל זהב ועד שעלה למטתו בסולמות של זהב. היתה אשתו יוצאה בקרדוטין ובעיר של זהב. אמרו לו תלמידיו רבי ביישתנו ממה שעשית לה. אמר להם הרבה צער נצטערה עמי בתורה:

(5) כתובות סב ע"ב – סג ע"א

ר"ע רעיא דבן כלבא שבוע הוה חזיתיה בריתיה דהוה צניע ומעלי אמרה ליה אי מקדשנא לך אזלת לבי רב אמר לה אין איקדשא ליה בצינעה ושדרתיה שמע אבוה אפקה מביתיה אדרה הנאה מנכסיה אזיל יתיב תרי סרי שנין בבי רב כי אתא אייתי בהדיה תרי סרי אלפי תלמידי שמעיה להווא סבא דקאמר לה עד כמה קא מדברת אלמנות חיים אמרה ליה אי לדידי ציית יתיב תרי סרי שני אחריני אמר ברשות קא עבידנא הדר אזיל ויתיב תרי סרי שני אחריני בבי רב כי אתא אייתי בהדיה עשרין וארבעה אלפי תלמידי שמעיה דביתיה הות קא נפקא לאפיה אמרו לה שיבבתא שאילי מאני לבוש ואיכסאי אמרה להו יודע צדיק נפש בהמתו כי מטיא לגביה נפלה על אפה קא מנשקא ליה לכרעיה הוה קא מדחפי לה שמעיה אמר להו שבקוה שלי ושלכם שלה הוא שמע אבוה דאתא גברא רבה למתא אמר איזיל לגביה אפשר דמפר נדראי אתא לגביה א"ל אדעתא דגברא רבה מי נדרת א"ל אפילו פרק אחד ואפי' הלכה אחת אמר ליה אנא הוא נפל על אפיה ונשקיה על כרעיה ויהיב ליה פלגא ממוניה

(6) ירושלמי סוטה ט:טו [כד ע"ג]

ר' עקיב' עשה לאשתו עיר של זהב וקניאת בה איתתיה דרבן גמליאל אמר לה מה הוית עבדת היך מה דהוות עבדה דהוות מזבנה קליעתא דשערה ויהבה ליה והוא לעי באוריתא

(7) פסחים מט ע"ב

תניא אמר רבי עקיבא כשהייתי עם הארץ אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור

(8) ירושלמי נזיר ז:א [נו ע"א]

אמר רבי עקיבא כך היתה תחילת תשמישי לפני חכמים פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה וניטפלתי בו בארבעת מיל עד שהבאתיו למקום הקברות וקברתיו וכשבאתי אצל רבי אליעזר ואצל רבי יהושע אמרתי להם את הדבר אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה שהיית פוסע מעלין עליך כאילו שפכת דמים אמרתי אם בשעה שנתכוונתי לזכות נתחייבתי בשעה שלא נתכוונתי לזכות על אחת כמה וכמה באותה שעה לא זזתי מלשמש חכמים הוא היה אומר דלא שימש חכימא קטלא חייב

(9) משנה כתב יד קאופמן פסחים ו

- א. אלו דברים בפסח דוחין את השבת: שחיטתו וזריקת דמו, ומחוי קרביו והקטר חלביו; אבל צלייתו והדחת קרביו, אינן דוחים.
הרפיבו והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו, אינן דוחים.
ר' אליעזר אומר: דוחים.
- ב. אמ' ר' אליעזר: מה אם שחיטה, שהיא משם מלאכה, דוחה את השבת, אלו שהן משם שבות, לא ידחו את השבת?
אמ' לו ר' יהושע: יום טוב יוכיח, שהיתיר בו משום מלאכה, ואסר בו משם שבות.
אמ' לו ר' אליעזר: מה זה, יהושע? ומה ראיה רשות למצוה?
- ג. **השיב ר' עקיבה:** הזייה תוכיח, שהיא מצוה והיא משום שבות, אינה דוחה את השבת; אף אתה אל תתמה על אלו, שאף על פי שהן מצוה והן משום שבות, לא ידחו את השבת.
- ד. אמ' לו ר' אליעזר: ועליה אני דן; מה אם שחיטה, שהיא משום מלאכה, דוחה את השבת, הזייה שהיא משום שבות, אינה דוחה את השבת?
אמ' לו ר' עקיבה: חילוף! מה אם הזייה, שהיא משום שבות, אינה דוחה את השבת, אף שחיטה, שהיא משום מלאכה, לא תדחה את השבת?
- ה. אמ' לו ר' אליעזר: "עקיבה! עקרתה מה שכתוב: בין הערבים... במועדו, בין בחול בין בשבת."
אמ' לו: "הבא לי מועד לאלו כמועד לשחיטה!"
- ו. כלל אמ' ר' עקיבה: כל מלאכה שאיפשר לה לעשות מערב שבת, אינה דוחה את השבת.
שחיטה, שאי אפשר לה לעשות מערב שבת, דוחה את השבת.

(10) ירושלמי פסחים ו:ג / לג ע"ב

שלוש עשרה שנה עשה ר' עקיבה נכנס אצל ר' ליעזר ולא היה יודע בו,
וזו היא תחילת תשובתו הראשונה לפני ר' ליעזר.
אמ' לו ר' יהושע: הלא זה העם אשר מאסת בו, צא נא עתה והלחם בו.

(11) שמ"ב יב, ג

וְלֹדֶשׁ אֵין-כָּל כִּי אִם-כִּבְשָׁה אַחַת קִטְנָה אֲשֶׁר קָנָה וַיַּחְיֶיהָ וַתִּגְדֹּל עִמּוֹ וְעַם-בְּנֵי יִחְזָקָה

מִפֶּתוֹ תֹּאכַל וּמִכֶּסֶׁס תִּשְׁתֶּה וּבְחִיקוֹ תִּשְׁכַּב וַתְּהִי-לוֹ כְּבֵת:

(12) נדרים נ"א

רבי עקיבא איתקדשת ליה בריתה (דבר) דכלבא שבוע שמע (בר) כלבא שבוע אדרה הנאה מפל נכסיה
אזלא ואיתנסיבה ליה.

בסיתנא הוה גנו בי תיבנא הוה קא מנקיט ליה תיבנא מן מזייה אמר לה אי הווי לי רמינא לך
ירושלים דדהבא אתא אליהו אידמי להון כאנשא וקא קרי אבבא אמר להו הבו לי פורתא דתיבנא
דילדת אתתי ולית לי מידעם לאגונה אמר לה רבי עקיבא לאנתתיה חזי גברא דאפילו תיבנא לא
אית ליה.

אמרה ליה זיל הוי בי רב אזל תרתי סרי שנין קמי דרבי אליעזר ורבי יהושע למישלם תרתי סרי שנין
קא אתא לבייתה שמע מן אחורי ביתיה דקאמר לה חד רשע לדביתהו שפיר עביד לך אבוך חדא
דלא דמי לך ועוד [שבקך] ארמלות חיות כולהון שנין אמרה ליה אי צאית לדילי ליהוי תרתי סרי
שנין אחרנאיתא אמר הואיל ויהבת לי רשותא איהדר לאחורי הדר אזל הוה תרתי סרי שני אחרנאיתא.
אתא בעשרין וארבעה אלפין זוגי תלמידי נפוק כולי עלמא לאפיה ואף היא קמת למיפק לאפיה אמר
לה ההוא רשיעא ואת להיכא אמרה ליה יודע צדיק נפש בהמתו אתת לאיתחזויי ליה קא מדחן לה רבנן
אמר להון הניחו לה שלי ושלכם שלה הוא שמע (בר) כלבא שבוע אתא ואיתשיל על נידריה ואשתריי
ואשתרי.

(13) עבודה זרה כ"א

מַעֲשֵׂה בְּרֶבֶן שְׂמֵעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה עַל גִּבִּי מַעֲלָה בְּהַר הַבַּיִת
וְרָאָה גּוֹיָה אַחַת נֹאָה בְּיוֹתֵר אָמַר מִהֲרַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ ה'
וְאָף רַבִּי עֲקִיבָא רָאָה אֶשֶׁת טוֹרְנוֹסְרוּפּוֹס הִרְשָׁע רַק שָׁחַק וּבָכָה
רַק שֶׁהִיָּתָה בָּאָה מִטִּיפָה סְרוּחָה
שָׁחַק דַּעֲתִידָה דְּמַגִּירָא וְנָסִיב לָהּ
בָּכָה דֵּהֲאִי שׁוּפְרָא בְּלִי עֶפְרָא.

(14) מדרש תנחומא (בובר) פרשת תזריע סימן ז

שאל טורנוסרופוס הרשע את ר' עקיבא איזה מעשים נאים של הקדוש ברוך הוא או של בשר ודם,
א"ל של בשר ודם נאים, א"ל טורנוסרופוס הרשע הרי השמים והארץ יכול אתה לעשות כהם, א"ל
ר' עקיבא לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות, שאין שולטין בהן, אלא בדברים שהן מצויין
בבני אדם. א"ל למה אתם מולים, א"ל אף אני הייתי יודע שאתה עתיד לומר לי כן, לכך הקדמתי
ואמרתי לך מעשה בשר ודם הם נאים משל הקדוש ברוך הוא, הביאו לי שבולים וגלוסקאות, [אמר
לו אלו מעשה הקדוש ברוך הוא ואלו מעשה בשר ודם אין אלו נאים, הביאו לי] אנוצי פשתן וכלים
מבית שאן, א"ל אלו מעשה הקדוש ברוך הוא ואלו מעשה בשר ודם, אין אלו נאים, א"ל טורנוסרופוס
הואיל הוא חפץ במילה, למה אינו יוצא מהול ממעי אמו, א"ל ר' עקיבא ולמה שוררו יוצא בו, לא
תחתוך אמו שוררו, ולמה אינו יוצא מהול, **לפי שלא נתן הקדוש ברוך הוא לישראל את המצות אלא**
כדי לצרף בהן, לכך אמר דוד אמרת ה' צרופה וגו'.

(15) נדרים נע"א-ע"ב

מן שית מילי איעתר רבי עקיבא

מן כלבא שבוע מן אלא דספינתא דכל ספינתא עבדין ליה מין עינא זימנא חדא אנשייה על כף ימא אתא הוא אשכחיה. וימן גווא דזימנא חדא יתיב ארבעה זוזי לספונאי אמר להו אייתי לי מדעם ולא אשכחו אלא גווא על כף ימא אתייה ליה אמרו ליה עבד מרנא עליה אישתכח דהנה מלי דיגרי דזימנא חדא טבעת ספינתא וכולי עיסקא הנה מחית בההוא גווא ואישתכח בההוא זימנא. דמן דסרוקיתא ומן מטרוניתא **ומן אשתו של טורנוסרופוס** ומן קטיעא בר שלום.

Rabbi Akiva became wealthy from six things...and from the wife of Turnus Rufus...

(16) ר"ן נדרים שם

ומן אשתו של טורנוסרופוס – שהיה ר"ע מקפחו בקראי בפני קיסר ומקנתרו בדברים פעם אחת בא לביתו סר וזעף אמרה לו אשתו מפני מה פניך זועפים אמר לה מפני ר"ע שמקנטר אותי בכל יום בדברים אמרה לו אלהיהם של אלו שונא זמה הוא תן לי רשות ואכשיל אותו בדבר עבירה נתן לה רשות ונתקשטה והלכה לה אצל ר"ע כשראה ר"ע אותה רק שחק ובכה אמרה לו מה אינן הנך תלת מילין אמר לה שנים אפרש שלישי לא אפרש רקקתי על שבאת מטיפה סרוחה בכיתי על האי שופרא דבלי בארעא והוא שחק שצפה ברוח הקדש שעתידה להתגייר ולהנשא לו ולא רצה להודיעה אמרה לו כלום יש תשובה אמר לה הן הלכה ונתגיירה ונשאת לו לר"ע והכניסה לו ממון הרבה

Regarding the wife of Turnus Rufus: Rabbi Akiva used to humble him with Scripture before the Caesar and provoke him with words. One time he came home angry and upset. His wife said to him, "Why is your face so troubled?" He said to her, "Because of Rabbi Akiva, who provokes me every day with his words." She said to him, "The God of these people hates promiscuity. Give me permission and I will cause him to stumble in a matter of transgression." He gave her permission, and she adorned herself and went to Rabbi Akiva. When Rabbi Akiva saw her, he spat, laughed, and wept. She said to him, "What are these three things?" He said to her, "Two I will explain, the third I will not explain. I spat because you came from a putrid drop. I wept because this beauty will decay in the earth." As for his laughter—he laughed because he foresaw through the holy spirit that she was destined to convert and marry him, but he did not wish to inform her of this. She said to him, "Is there any possibility of repentance?" He said to her, "Yes." She went and converted and married Rabbi Akiva, and she brought him great wealth.